

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

РИБІНА Наталія Вікторівна

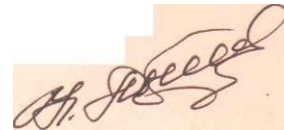
УДК-811.111 '342.9(048)

**ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ РИТМІЧНОЇ СТРУКТУРИ
НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТУ**

(експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі підручників з англійської мови)

Спеціальність 10.02.04 - германські мови

АВТОРЕФЕРАТ дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата філологічних наук

ЛЬВІВ - 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат філологічних наук, доцент *Валігура Ольга Романівна* Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, кафедра англійської філології, завідувач

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор *Прокопова Лариса Іванівна*, Київський міжнародний університет, кафедра германської філології, професор

кандидат філологічних наук, професор *Дворжецька Маргарита Петрівна*, Київський національний лінгвістичний університет, кафедра фонетики англійської мови, професор

Провідна установа Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра германського, загального та порівняльного мовознавства, Міністерства освіти і науки України, м. Чернівці

Захист відбудеться " 3/" 2005р. о год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.15 Львівського національного університету імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 405).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79001, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий сР 2005 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ОА.Шпак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація присвячена дослідженню просодичних засобів актуалізації ритмічної структури навчального тексту на матеріалі найбільш впорядкованих текстів дидактичної сфери - текстів підручника з англійської мови. Сучасний етап розвитку суспільства та науки вимагає постійного здобуття спеціалістами різноманітної фахової інформації, що викликало потребу в переосмисленні традиційних поглядів на науковий опис навчального тексту та звернення до нього як до основного мовного матеріалу, на якому базується вивчення іноземних мов.

Відомо, що загальні питання інтонування навчальної літератури досить широко розроблені в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (А.Антипова, В.Беньямінова, О.Валігура, Т.Шишкіна, О.Вго\up, О.Вгагіі. Ть.Зауогу), які зверталися до пошуку чинників, що зумовлюють організацію навчального тексту, а також її структурних принципів. Детально вивчені і проблеми функціонування просодичних засобів у мовленні (К.Барішнікова, Л.Давидова, М.Дворжецька, Ю.Дубовський, Л.Златоустова, А.Калита, Р.Потапова, Т.Шевченко), а також роль просодії у формуванні зв'язності текстів різної стильової належності (Л.Блохіна, Л.Кантер, І.Майорова, Л.Тараненко, А.Скробот).

Однак, у мовознавстві остаточно ще не сформовані чіткі уявлення про роль інтонації у забезпеченні цілісності сприйняття текстів навчального підстилю наукової прози, з одного боку, та характер взаємодії саме просодичних засобів у процесі переходу від писемних навчальних текстів до їх актуалізацій, з іншого. Здійснення дослідження за цими напрямками дозволить поповнити мовознавчу науку знаннями закономірностей та специфіки функціонування навчальних текстів і використати отриману інформацію для практичного розв'язання проблем у процесі навчання студентів коректного просодичного оформлення навчальних текстів. Звідси випливає теоретична і практична необхідність у спеціальному експериментально-фонетичному дослідженні особливостей просодичної організації навчальних текстів, для вивчення яких необхідно розглянути найбільш загальні принципи функціонування їх просодичної структури.

Актуальність роботи зумовлена спрямованістю дослідження на виявлення характеру і специфіки впливу просодичних засобів на актуалізацію ритмічної структури навчального тексту, встановлення особливостей їхньої взаємодії у вираженні комунікативного змісту тексту підручника.

Отже, **метою** цього дослідження є встановлення особливостей актуалізації тексту англійського підручника шляхом обґрунтування закономірностей взаємодії просодичних засобів ритмічного оформлення структурних елементів його тексту.

У ролі **робочої гіпотези** висувається припущення про те, що в мовленні існує основана на певних іманентних закономірностях просодична модель актуалізації ритмічної структури тексту підручника, функціонування якої в процесі вимовлення залежить від комунікативно-прагматичної спрямованості навчального тексту і зумовлюється специфікою взаємодії низки лінгвостилістичних засобів, які створюють його структурні елементи.

Огляд стану проблеми, виконаний в обсязі цього дослідження, показав, що для досягнення мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- Теоретично обґрунтувати основні закономірності функціонування та взаємодії просодичних засобів із засобами лексичного та граматичного рівнів мови у процесі актуалізації ритмічної структури озвучених навчальних текстів.

- Експериментально встановити кількісні та якісні характеристики просодичних засобів, що беруть участь у створенні ритмічних моделей різних елементів тексту підручника.

- Визначити основні закономірності та специфіку взаємодії просодичних засобів у актуалізації моделі ритмічної структури навчальних текстів та їх мовленнєвого оформлення.

- Встановити і систематизувати основні і периферійні компоненти просодії, які зумовлюють специфіку інтонування текстових елементів англійських підручників.

- Обґрунтувати передумови для розробки науково-методичних рекомендацій щодо використання просодичних засобів актуалізації ритмічної структури текстів підручника.

Об'єктом експериментально-фонетичного дослідження є процес актуалізації тексту підручника з англійської мови.

Предметом дослідження є закономірності взаємодії просодичних засобів ритмічного оформлення структури різних за комунікативно-прагматичною спрямованістю елементів тексту англійського підручника.

Матеріалом дослідження слугували приклади монологічних текстових фрагментів підручників з англійської мови, які були озвучені у студіях Великобританії. Обсяг матеріалу експериментально-фонетичної частини дослідження нараховує 500 фоноабзаців, що гарантувало усталений ритм мовлення і надало можливість для використання кореляційного аналізу.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з науковою проблематикою кафедри англійської філології, затвердженій радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка „Лінгвістичні засоби інтерпретації усного та писемного тексту“, яка досліджується в межах виконання держбюджетної науково-дослідної роботи університету (№ держреєстрації 0103Ш03120).

Дослідження вимагало комплексного застосування таких **методів**: аналітико-описового - для з'ясування функціонально-стильової специфіки англійського підручника; аналізу за безпосередніми складниками - для виявлення типової структури підручника з англійської мови; трансформаційного - для встановлення схеми переходу від первинного ритму до стилістично маркованого; компонентного - для визначення кількості ритмічних одиниць та просодичних засобів їх актуалізації; аудитивного - для встановлення перцептивних ознак актуалізації ритмічної структури текстів підручника; інструментального - для виявлення типових тональних, темпоральних та динамічних характеристик аналізованих композиційних блоків; порівняльного - для обробки даних, отриманих у процесі аудитивного та інструментального аналізу; кількісних підрахунків - для узагальнення результатів експерименту.

Використання апаратно-програмної системи для обробки акустичних мовних сигналів, що реалізовувалася за допомогою комп'ютерних програм, забезпечило наукову достовірність отриманих даних та висновків.

Методологічну основу дослідження становлять провідні принципи діалектики: принцип системності, який передбачає вивчення явища з погляду його внутрішньої структурної організації; принцип єдності форми та змісту, який визначає аналіз структури інтонаційної моделі в її нерозривному зв'язку з актуалізацією змісту тексту; принцип єдності свідомості та діяльності; принцип каузальності, трансформовані стосовно проблеми, що розроблялася.

Наукова новизна дослідження визначається систематизацією комунікативно-прагматичних видів текстів підручника з іноземної мови; обґрунтуванні специфіки їх актуалізації та виявленні парадигми їхніх ритмічних моделей, а також встановленні сукупності просодичних засобів і особливостей їх взаємодії за реалізації ритмічної структури навчальних текстів.

Теоретичне значення дисертації полягає у поглибленні рівня розробки проблем типології підручників та їхніх композиційно-мовленнєвих форм; встановленні специфіки взаємодії компонентів просодії в процесі актуалізації ритміки композиційних елементів навчальних текстів; виявленні моделі реалізації ритму та можливостей її варіювання в межах виділених частин тексту. Проте, робота не обмежується лише дослідженням формальної ритміки, оскільки в ній акцентується увага також і на семантичному та прагматичному аспектах, які відіграють вирішальну роль в організації тексту та його елементів.

Практична цінність дослідження зумовлюється можливістю використання його результатів під час розробки теоретичних курсів з фонетики (розділи „Просодія”, „Ритм”, „Фоностилістика”), стилістики англійської мови (розділи „Стилістична диференціація сучасної англійської мови”, „Функціональна стилістика”) та інтерпретації тексту (розділ „Текст як комунікативна одиниця”), у практиці вивчення англійської мови, а також у процесі підбору текстів для укладання навчальних посібників та підручників.

Апробація роботи. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на міжнародній науково-методичній конференції „Вдосконалення навчального процесу у вищій школі” (Тернопільська академія народного господарства, 26-27 квітня 1999 року); міжнародній науково-практичній конференції „Іноземні мови сьогодні і завтра” (Тернопільський державний педагогічний університет імені В. Гнатюка, 21-22 травня 1999 року); другій західно-регіональній науково-методичній конференції „Лінгво-дидактичний плюралізм навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах” (Тернопільська академія народного господарства, 22 - 25 травня 1999 року); міжнародній науковій конференції, присвяченій 70-річчю факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна „Іноземна філологія на межі тисячоліть” (25 - 26 квітня 2000 року); XIII міжнародній науковій конференції „Мова і культура” ім. проф. Сергія Бураго (Інститут філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 28 червня - 2 липня 2004 року).

Результати дослідження обговорювалися також на засіданнях кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету

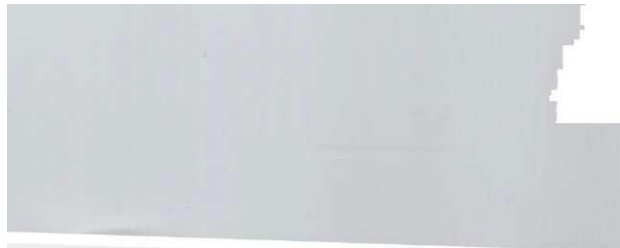
імені В. Гнатюка та кафедри іноземних мов Тернопільської академії народного господарства у період з 1997 до 2004 року.

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у чотирьох статтях, опублікованих у фахових виданнях, та в тезах чотирьох наукових конференцій. Результати експериментального дослідження ввійшли також до колективної монографії кафедр іноземних мов Львівського національного державного університету та Тернопільської академії народного господарства "Іноземномовний текст за фахом: лінгводидактичні аспекти".

Структура дослідження, зумовлена його метою та завданнями, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатку. Основний текст дисертації має 154 сторінки, а загальний обсяг дисертації з додатками - 198 сторінок.

У **вступі** обґрунтовується вибір та актуальність обраної теми, вказується на її новизну, визначається об'єкт та предмет дослідження, формулюється мета, гіпотеза та завдання, які необхідно виконати для їх підтвердження, висувуються основні положення, що виносяться на захист, доводиться їх теоретична і практична цінність.

У **першому розділі** - „Аналіз стану вивченості проблеми дослідження актуалізації ритмічної структури навчального тексту” - подано теоретичне підґрунтя дослідження: узагальнюються та систематизуються наявні в літературі

дані про функціональні та прагмаґичні типи текстів анґлійського підручника, встановлюється специфіка взаємодії мовних засобів у процесі реалізації цих текстів, визначається роль і місце просодії в актуалізації ритмічної структури, а також особливості взаємодії ритму з найбільш інтенсивними компонентами просодії,

У **другому розділі** — „*Організація і процедура експериментально-фонетичного дослідження*” — запропоновано програму та методику здійснення експериментально-фонетичного дослідження; описано мовний матеріал, що аналізується; розкрито специфіку використаних інструментальних методів обробки експериментальних даних; сформульовано способи інтерпретації здобутих результатів.

У **третьому розділі** — „*Результати експериментально-фонетичного дослідження просодичних засобів актуалізації ритмічної структури*” - викладено результати аналізу інформаційної структури тексту для визначення комґозиційно-смислового членування текстів підручника та виявлення їх комунікативно-прагмаґичних варіантів; подано основні результати аудитивного аналізу для розкриття перцептивних ознак просодичних засобів оформлення ритмічних одиниць навчального тексту; розглянуто основні результати інструментального аналізу для встановлення акустичних параметрів одиниць ритму; зіставлені дані аудитивного та інструментального аналізів для розробки просодичної моделі актуалізації ритмічної структури тексту підручника.

Кожний розділ закінчується короткими висновками, а в останньому розділі "**Загальні висновки**" підсумовуються основні результати здійсненого дослідження, намічаються можливі перспективи подальшого поглибленого вивчення цієї проблеми.

Список використаних джерел містить 243 позиції українською, російською та анґлійською мовами.

Список джерел ілюстративного матеріалу нараховує 13 підручників з анґлійської мови, тексти з яких були використані в процесі підбору експериментального матеріалу.

Додаток містить узагальнені таблиці результатів аудитивного та інструментального аналізів, які не ввійшли до тексту дисертації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Розділ 1. „*Аналіз стану вивченості проблеми дослідження актуалізації ритмічної структури навчального тексту*”. У розділі охарактеризовано основні питання дослідження закономірностей функціонування просодичної моделі актуалізації ритмічної структури навчального тексту. Виконаний аналіз зазначеної проблеми дозволив встановити, що мова є системою знаків, що слугують для збереження, передачі і обробки інформації, яка функціонує як засіб спілкування та інструмент думки, є умовою для здійснення мислення, засобом, що дозволяє зберігати думки, вже сформовані в процесі мислення, і передавати їх (Г.Керт). Відповідно до цього, процес переходу від писемних навчальних текстів до їх актуалізацій проаналізовано в роботі зважаючи на те, що акт мовленнєвої діяльності починається не з вимови слів, потрібних для висловлення судження, а з більш ранньої операції, що лежить у його основі: із сигналу, з яким думки в момент свого висловлення звертаються до мови, яка у свою чергу постійно звертається до послуг мислення (Г.Гійом).

Дослідження мови в межах комунікативно-прагмаґичного підходу, який вважається найбільш потенційним для виконання цього експериментально-фонетичного дослідження, розглядає її не лише як засіб мислення та спілкування, але і як засіб взаємодії людини з оточуючим середовищем, суспільством (Л.Береза, Л.Гнатюк, В.Наєр). Згадані праці дають можливість припустити, що люди, спілкуючись, обмінюється між собою своєрідними текстами. Було доведено, що в пам'яті кожної людини зберігається певна кількість моделей реалізації текстів різних видів. Якісні і кількісні характеристики цих моделей залежать від власне індивідуального та конкретного життєвого досвіду, зокрема від рівня володіння мовою, ступеня досконалості пам'яті, тощо (О.Кубрякова, С.Кацнельсон, Е.Мороховська, Р.Потапова, Б.Серебренніков). Унаслідок вибору відповідної моделі та її звукового оформлення відбувається актуалізація конкретного тексту. У дослідженні ми виходимо з розуміння моделі актуалізації тексту як певної сукупності різноманітних аспектів мовної системи - фонетичних, грамаґичних, лексичних.

Підручник є одним із видів тексту, оскільки йому властиві всі текстові ознаки. Аналіз досліджень різних аспектів функціонування тексту підручника (В.Беспалько, П.Буга, М.Єфімова, Д.Зуєв, О.Муран, М.Рогова, В.Цетлін), дозволив зробити висновок про своєрідність та складність його текстової структури. Це полягає в двобічній сутності

підручника: з одного боку, кожний підручник складається з певної кількості відносно самостійних текстів, а з іншого — це один текст, в якому існує низка самостійних текстів. За цього смислового і структурного єдності підручника не порушується через комплекс інтегруючих сил. Інакше кажучи, кожний підручник — це, перш за все, єдиний текст великого обсягу, що має спільний заголовок (наприклад, *"Pozycja i Role w Szkole"*, *"Biżeleństwo i Broken English"*) та обмежений, по-перше, формальними межами: титульний листок та індекс; по-друге, змістовими межами: виклад питання обов'язково вкладається у хронологічні та/або змістові рамки, що були задані в заголовку.

Проблема створення єдиної типології текстів підручника, є, мабуть чи не найскладнішим, не зведеним на сьогодні до загального бачення питанням. Нами було встановлено, що узагальнену та абстраговану структурну модель тексту підручника можна подати у вигляді "ядра", оточеного кількома "оболонками". "Ядром" виступають основні тексти, які є смисловим центром всього підручника і також мають свою внутрішню структуру, тобто піддаються членуванню на структурні одиниці. За межами основного тексту, як його "оболонки", перебувають додаткові та пояснюючі тексти.

За результатами теоретичного розгляду досліджуваної проблеми здійснено класифікацію основних текстів підручника з іноземної мови та поглиблений аналіз їхніх функціональних ознак. Зважаючи на інформативне навантаження нами було виділено теоретико-пізнавальні, інструментально-практичні та мотиваційні тексти. Враховуючи дидактичну мету було визначено функціонування текстів-пред'явлення інформації, текстів-пред'явлення мовної норми, вправ, ситуативних діалогів. Беручи до уваги структурну організацію текстів підручника, їх було поділено на повнокомпонентні, неповнокомпонентні, однокомпонентні.

Особливості текстів підручника досліджувалися з урахуванням факту, що зміст тексту тісно пов'язаний з його композиційною будовою. Унаслідок цього було визначено композиційні блоки підручника, які в свою чергу, діляться на фрагменти: "Вступ" (загальна інформація, констатація теми, оцінка проблемної ситуації, відбір найважливішої інформації, резюме тощо), "Основна частина" (визначення проблеми, детальний розгляд проблеми, доведення, кульмінація, ставлення автора тощо), "Висновки" (конкретизація інформації, що міститься у вступі та основній частині, прогнозування подальших можливостей, загальні висновки, практична користь цієї інформації тощо). Було відстежено, що наявність певних фрагментів у конкретному композиційному блоці залежить від позамовних чинників.

На підставі здійсненого аналізу, було визначено, що кожний із цих текстів та текстових фрагментів і блоків використовує певний набір мовних та позамовних засобів для найоптимальнішої актуалізації свого змісту. У роботі ми дотримуємося поглядів про поділ мовних засобів на лексичні, граматичні, графічні, просодичні та текстову ситуацію, а позамовних - на авторський намір та пресуппозицію (М.Власенко, В.Круковський, М.Кожина, Є.Троянська).

Унаслідок виконаного аналізу було виділено специфічні мовні засоби текстів підручника з англійської мови. Серед граматичних найхарактернішими було визначено теперішній неозначений час, недоконаний вид, найбільш абстрактні відтінки значень особових займенників та особи дієслів, відсутність питальних, окличних, неповних речень і водночас збільшення розміру деяких синтаксичних категорій (діапазон поширеного означення і всієї групи іменника, предикативного означення і речення загалом, складнопідрядні речення з двома чи більше підрядними).

На рівні лексичних мовних засобів найтиповішими виявилися такі ознаки: вживання спеціальних термінів із наступним тлумаченням, ускладнення семантичного навантаження від „вступу“ до „Закінчення“; серед графічних - курсив, різноманітні виділення та розрядки слів і висловів, написання з великої літери, багаторазове написання окремих слів, дефіси та тире, специфічна сегментація тексту, коли цього вимагає його зміст.

Для просодичних засобів було відзначено характерність звичайного темпу, інколи уповільненого, одноманітність поступового руху мелодійної шкали, наявність незначного тонального та динамічного діапазонів, переважання середнього регістру, стабільного ритму.

Просодичні засоби, як відомо, складають надсегментний рівень мовлення, поряд з іншими мовними засобами, формують структуру, стиль тексту, відображають його комунікативні і прагматичні особливості (В.Артемов, М.Дворжецька, Ю.Дубовський, А.Калита, Л.Кантер, Б-Врагії).

Просодичними засобами мови передається комунікативна оцінка текстових відрізків, саме ці засоби є обов'язковим елементом для створення цілісності і зв'язності озвученого тексту. Просодичний аспект формування власне ритмічних одиниць розглядається на всіх рівнях побудови тексту і у безпосередньому зв'язку з категоріями цілісності та зв'язності. У роботі поділяється думка більшості лінгвістів, які при розгляді інтонації та ритму, останній вважають компонентом інтонації (А.Антипова, Р.Гертнер, Л.Куліш, Н.Черемісіна).

Ми вважаємо за доцільне приєднатися до поглядів А. Антипової, яка визначає під інтонацією складну єдність мовленнєвої мелодики, фразового наголосу, часових характеристик (тривалості, темпу, паузації), ритму та тембру (якості голосу), а також вважаємо за необхідне внести ритм у поняття інтонації та розглядати відповідником ритму, на рівні сприйняття, висоту тону, тривалість, гучність, тембр, тобто ті явища, які розглядаються як кореляти наголосу, оскільки ритм є періодичною повторюваністю виділених елементів у часі.

У експериментально-фонетичному дослідженні було доцільним дотримуватися традиційної класифікації ритмічних одиниць, яка зараховує до них ритмічну групу, синтагму, фразу та надфразну єдність (А.Антипова, А.Калита, Н.Князева, Т.Ніколаєва, Н.Черемісіна, А.Слаззе, О.Рабер).

Базовими факторами для такого висновку щодо ритму були факти просодичного оформлення якісно різнорідних одиниць, відповідно до яких не лише часова співвіднесеність ритмогруп формує явище ритму, але і такі просодичні засоби, як мелодійний контур синтагм і фраз, ширина тонального діапазону одиниць, термінальні тони, гучність і швидкість вимови, при умові їхньої перцептивної подібності і співвіднесеності, беруть участь у сприйнятті ритму цілісного і зв'язного тексту (К.Баришнікова, Г.Бишук, Р.Гертнер, Н.Немченко, Г.Ситюк, Т.Шишкіна, Р.Шунтова, Ю'Соппог).

Враховуючи зазначене, не можна заперечувати факту, що всі ритмічні одиниці виражаються взаємодією просодичних засобів мовлення, певна впорядкованість яких зумовлює характер ритму і членування мовленнєвого потоку, закладене в змісті висловлювання мовця і визначене сприйняттям слухача.

Розділ 2. *„Організація і процедура експериментально-фонетичного дослідження“.* Загальна структурно-методична схема, що відображає зміст етапів та вимоги до них, була розроблена шляхом доповнення та уточнення існуючих (О.Алексієвець, А.Антипова, Г.Бишук, О.Валігура, В.Васильєв, М.Дворжецька, А.Калита, Р.Потапова, О.Сгеріополо, Я.Федорів) для вивчення процесу актуалізації навчального тексту як об'єкта дослідження.

Відповідно до мети і завдань дослідження просодичних засобів актуалізації ритмічної структури навчального тексту, було обрано найпростіший і впорядкований тип текстів дидактичної сфери, який легше піддається формалізації та аналізу і найчастіше використовується у практиці викладання іноземної мови - озвучені тексти підручників.

Програма експериментально-фонетичного дослідження передбачала: формування корпусу експериментального матеріалу; аналіз інформаційної структури озвучених текстів підручника з англійської мови; аудитивний аналіз перцептивних характеристик, відібраних унаслідок аналізу інформаційної структури текстів підручника загалом та сегментованих ритмічних одиниць зокрема аудиторами-фонетистами; інструментальний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) параметрів просодичної моделі актуалізації ритмічної структури текстів; лінгвістичну інтерпретацію й узагальнення результатів експериментально-фонетичного дослідження.

У розділі викладено послідовність виконання всіх етапів експериментально-фонетичного дослідження, процедуру аналізу інформаційної структури тексту, аудитивного та інструментального аналізів експериментального матеріалу та особливості обчислення кількісних показників результатів здійсненого дослідження.

Розділ 3. *„Результати експериментально-фонетичного дослідження просодичних засобів актуалізації ритмічної структури“.* Виявлення специфіки просодичних засобів актуалізації ритмічної структури тексту за допомогою комплексної методики, розробленої у другому розділі, дало підстави для підтвердження висунутої гіпотези про те, що в мовленні існує основана на певних

іманентних закономірностях просодична модель актуалізації ритмічної структури тексту підручника. Функціонування її в процесі вимовляння залежить від комунікативно-прагматичної спрямованості навчального тексту і зумовлюється специфікою взаємодії низки лінгвостилістичних засобів, які створюють його структурні елементи.

Метою **аналізу інформаційної структури тексту** було встановлення композиційно-сислового членування текстів підручника та виявлення їх комунікативно-прагматичних варіантів.

Унаслідок здійсненого аналізу було визначено, що тексти відповідають жанровим особливостям дидактичного мовлення та фонетичному академічному стилю. Інформантами також були встановлені особливості композиційно-сислового членування текстів підручника, необхідними елементами більшості текстів якого були виявлені: вступ, основна частина, закінчення. Проте, проаналізувавши тексти підручників, що слугували матеріалом дослідження, аудитори-інформанти дійшли висновку, що існують різні варіанти їхньої структурної організації. Так, приблизно 35% текстів не містять закінчення, біля 6% не мають заголовків, а у 2% відсутній вступний блок.

Метою **аудитивного аналізу** даного дослідження було виявлення просодичних засобів, які оформлюють традиційно прийняті ритмічні одиниці в тексті (ритмічні групи, синтагми, фрази, надфразні єдності) і встановлення просодичного інваріанта вищезгаданих ритмічних одиниць, на основі якого можна було б вичленити просодичну модель актуалізації ритмічної структури тексту підручника.

Результат виконання аудиторами поділу композиційних блоків та фрагментів на ритмічні одиниці різного ступеня складності дав можливість структурувати навчальний текст за його певними просодичними ознаками і як наслідок отримати чітко виділені одиниці ритму, що формують ієрархію відповідних підсистем: ритмогруп, синтагм, фраз та надфразних єдностей. Межі ритмічних одиниць у 92% випадках збігалися. Із 8% похибок 7% характерні для явища накладання фрази на синтагму, 1% - накладання коротких синтагм на ритмогрупу та коротких надфразних єдностей на фразу. Така „макросегментація" (термін Р.Потапової) дозволила впорядкувати інвентар цих підсистем та довести здатність ритму виступати одним із засобів формування навчального тексту.

Унаслідок здійсненого аудитивного аналізу було встановлено, що текстам підручників з англійської мови властиво вживання односкладових ритмічних груп, переважання середніх та низьких рівних термінальних тонів, зрідка простежуються середні висхідні тони. Щодо шкали руху мелодики у передтермінальній частині, то відзначається її поступова висхідна рівність у першій частині тексту, а також низхідна однорідність у висновках, аналізі та оцінці проблемної ситуації, тобто у „Закінченні". Загалом для мелодійної шкали характерна одноманітність поступового руху. Тональний діапазон є незначним, переважає середній регістр. Все це створює враження поступового розгортання думки і стимулює її якісне сприйняття. Середня швидкість мовлення впродовж усього озвучення текстів підручника практично не змінюється, темп звичайний, інколи уповільнений. Тексти підручника характеризуються спокійними і стриманими змінами тембру для передачі різноманітних значень в інформаційному потоці мовлення. Проаналізованим текстам притаманна загальна тенденція до зменшення пауз, оскільки навчальні тексти не є великими за обсягом, а отже, фрази та НФС тісно пов'язані за змістом, де кожна наступна одиниця розкриває або доповнює тему попередньої в змістовому плані.

Результати аудитивного аналізу довели вірність існуючої думки про ритмічність прози (А.Антипова, Г.Бишук, Р.Гертнер, Н.Князева, О.Кононенко, Н.Немченко, М.Йгеестап) та підтвердили те, що ритм прози не має типових ознак метричної системи віршованого мовлення. Ритм, як засіб, який організовує наше сприйняття, є властивим будь-якому мовленню, проте у навчальних текстах гармонійна зміна

динаміки ритму, варіативність його моделі надає тексту певного експресивного значення, сприяє формуванню композиційно-сислової цілісності тексту.

Здійснений аудитивний аналіз свідчить про сталі особливості просодичної актуалізації ритмічної структури текстів підручника та її варіювання залежно від специфіки композиційного блоку. Аналіз перцептивних просодичних ознак параметрів підсистеми тону, гучності й темпу фрагментів різних композиційних блоків показав, що поряд з наявністю спільних рис у реалізації цих параметрів, у них присутні й відмінності в дистрибуції та ступені їхньої рекурентності, які відображають ступінь інформативної насиченості та пов'язані з комунікативно-прагматичною настановою.

Метою **інструментального аналізу** було встановлення темпоральних, тональних та динамічних характеристик просодичної моделі актуалізації ритмічної структури текстів підручника для вивчення англійської мови, а також перевірка даних аудитивного аналізу стосовно конфігурації тону в передтермінальній та термінальній частині синтагм, специфіки варіювання тонального рівня початку і завершення ритмічних одиниць, а також діапазону їх актуалізації та локалізації максимумів інтенсивності й ЧОТ.

Дослідження проводилося з використанням апаратно-програмної системи для обробки акустичних мовних сигналів, що реалізовувалася за допомогою програм ЗресІаЬАВ, Сооі Есііі Рго та ХУауеЬАВ, які попередньо були інсталювані у комп'ютер Іпіеі Сеіепоп 4 із звуковим адаптером АС'97 Аисііо Сопігоііег (А-І), тактовою частотою 1800 мНг, 256 МВ оперативної пам'яті, та приводом для зчитування інформації Зопу СО-ІІІ СЯХ 220ЕІ. Програми працювали у середовищі ХУіпсіо^ 2000.

Зареєстрований на комп'ютері мовленнєвий континуум розбивався на сегменти, які відповідали ритмічним групам, синтагмам, фразам, надфразним єдностям, з наступним вимірюванням і реєстрацією акустичних параметрів даних сегментів: темпоральних, тональних та динамічних характеристик. Обробка даних спектрограм здійснювалася та інтерпретувалася відповідно до відомих рекомендацій та методик (В.Артемов, Л.Блохіна, О.Валігура, М.Дворжецька, А.Калита, Р.Потапова, О.Стеріополо, Я.Федорів).

Під час дослідження просодичних характеристик фрагментів навчальних текстів, розглядалися їх відносні значення, які, на відміну від абсолютних, давали можливість отримати найточніші дані, що мають малий ступінь варіативності та усувають індивідуальні відмінності дикторів у ЧОТ, темпі вимовляння, а також рівні звукового тиску (інтенсивності).

Інструментальний аналіз просодичних особливостей актуалізації ритмічної структури різних композиційних блоків текстів підручника для вивчення англійської мови підтвердив надійність результатів аудитивного аналізу і дозволив встановити такі характерні ознаки: середня тривалість ритмогрупи становить 300-500 мсек, синтагми - 1000-1200 мсек, відзначено зменшення середніх синтагм у інформаційно навантажених блоках на користь максимальних та збільшених, середньозвукова тривалість фрази коливається від 3500 до 4000 мсек, надфразної єдності зареєстрована в межах 1-3 хв. Темп мовлення - середній, що підтверджують дані комп'ютерної обробки (5-6 складів у сек.). Найчастотніший тип конфігурації тону в передтермінальній частині синтагми - високий низхідний; для термінальної частини синтагми, фрази та НФС найбільш рекурентною є низхідна конфігурація.

Тональний рівень початку синтагми актуалізується у високій зоні, завершенню синтагми властивий низький тональний рівень. Для висотно-тонального рівня початку фрази характерна висока зона, для її завершення - низька та екстра-низька, екстра-високий тональний рівень притаманний початку НФС, а екстра-низький - завершенню. Максимум ЧОТ локалізується на ядерному складоносії, а в ритмічних одиницях вищого порядку на початкових синтагмах і фразах; синтагмі і фразі притаманний екстра-високий і високий максимум ЧОТ, у НФС частота актуалізації екстра-високого

наближається до 100%; швидкість зміни ЧОТ кваліфікується як рівномірно мінімальна, мала та середня. Середній рівень інтенсивності першої ритмогрупи в синтагмі вищий, ніж останньої; локалізація максимуму інтенсивності співпадає з максимумом ЧОТ і властива ядерному складоносію, початковим синтагмам і фразам.

із .

У результаті виконаного аналізу тональних, темпоральних і динамічних характеристик було одержано частотні показники кожного параметра і упорядковано таблиці. Це дало можливість у ході лінгвістичної інтерпретації отриманих даних обґрунтувати просодичну модель актуалізації ритмічної структури тексту підручника з англійської мови, функціонування якої, як було доведено, залежить від структурного елементу тексту, який ця модель реалізує.

Відомо, що просодія має організуючий характер, тобто, на відміну від сегментних засобів, які "будують" мовні одиниці, надсегментні засоби організують їх в єдності вищого порядку. Виявлення моделі цієї організації дозволило встановити адекватну звукову форму озвученого тексту підручника для створення найкращих умов його сприйняття на слух.

Для обґрунтування вказаної моделі нами було здійснено **лінгвістичну інтерпретацію результатів** виконаного експериментального дослідження, процедура якої зводилась до зіставлення даних аудитивного та інструментального аналізів, оскільки на цих рівнях кожний із компонентів просодії має свій корелят: час - тривалість; частота основного тону - висота тону; інтенсивність - гучність; енергія в частотних смугах спектру - тембр. Це дало можливість визначити основні та периферійні просодичні характеристики ритмічної структури композиційних блоків різних типів.

За результатами здійсненої лінгвістичної інтерпретації було встановлено, що серед інваріантних просодичних характеристик, які формують просодичну співвіднесеність і тотожність одиниць ритму та способи їх структурної організації, найбільш суттєвими, за даними аудитивного та інструментального аналізів, є співвіднесеність фонаційної тривалості ритмічних одиниць і пауз, рівномірна виділеність наголошених складів у ритмічних групах, висота й ширина тонального діапазону, стабільність середнього темпу озвучення навчального тексту. Подібність цих параметрів, що виявилася на основі їхньої частотності в оформленні одиниць, є показником цільнооформленості кожної з ритмічних одиниць в ієрархії тексту, а їхня періодична повторюваність, дає право на виділення ритмічної групи, синтагми, фрази, надфразної єдності в ранг основних одиниць ритму навчального тексту.

Підсумки результатів аудитивного та інструментального аналізів, а також їхньої лінгвістичної інтерпретації визначили, що завдяки своїй просодичній цільнооформленості ритмічна група, синтагма, фраза і надфразна єдність є основними одиницями ритмічної структури тексту підручника. Умовою для цього служить періодична повторюваність просодично подібних одиниць у розгортанні озвученого тексту. Було встановлено, що відокремленість цих одиниць досягається за рахунок використання акцентно-мелодійної подібності та часової співвіднесеності. У оформленості одиниці може брати участь цілий комплекс просодичних засобів, як наприклад у ритмогрупі та синтагмі, або окремі із просодичних засобів, як у фразі та надфразній єдності.

Особливістю навчального тексту, максимально структурованого системного об'єкту, є компактність діапазону варіювання просодичних ознак подібності та співвіднесеності. Ця особливість характерна для будь-якого композиційного блоку тексту, оскільки ознаки, що були розглянуті в межах експериментального дослідження, є найрегулярнішими та легкими для сприйняття. Вони утворюють основну модель ритмічної організації, що спрямована на об'єднання системи цілого тексту. Здатність ритму пов'язувати різні за змістом одиниці виявляється як на рівні якоїсь окремої одиниці ритму, так і в ієрархії смислової системи.

Проте, існуюче незначне варіювання фізичних параметрів окремих композиційних блоків, на нашу думку, зумовлена смислом конкретного тексту. Гармонійне відхилення від інваріантних показників, характерне для композиційного блоку "Основна частина", і дозволяє знайти найважливіші інформаційно-навантажені моменти в тексті підручника з англійської мови. Відхилення від інваріанту існує тому, що розвиток змісту в тексті неможливий за умови абсолютної тотожності будови ритмічної структури, адже повністю ідентична будова складників тексту сприяла б, очевидно, виникненню монотонності - явища, яке не є характерним для навчального тексту. На нашу думку, процес відхилення від типових ознак просодичної оформленості ритмічної структури відбувається в залежності від змістово-експресивного плану навчального тексту, оскільки тексти підручника хоч і належать до наукової прози, їм властива емоційна форма подання автором інформації.

Результати здійсненого експериментально-фонетичного дослідження підтвердили існуюче твердження про те, що характер взаємодії просодичних засобів, які беруть участь в актуалізації ритмічної структури цілого тексту, є складнішим від закономірностей просодичної організації ізольованих висловів (О.Валігура). Це пояснюється необхідністю врахування прагматичного наміру конкретного тексту, особливостями композиційної та лексико-семантичної структури тексту тощо.

Результати аудитивного та інструментального аналізів, використані в обсязі лінгвістичної інтерпретації, характеризувалися щільною кореляцією, що дає підстави вважати можливим їхнє подальше використання у лінгвістичній теорії та практиці.

ВИСНОВКИ

На основі вивчення співвідношення даних аналізу інформаційної структури текстів, аудитивного та інструментального видів аналізу виявлено основні закономірності функціонування просодичних засобів, що беруть участь у створенні ритмічних моделей різних композиційних блоків тексту підручника з англійської мови.

Якісні і кількісні характеристики моделей, які зберігаються у пам'яті кожної людини, залежать від власне індивідуального та конкретного життєвого досвіду, зокрема від рівня володіння мовою, ступеня досконалості пам'яті, тощо. У результаті вибору відповідної моделі та її звукового оформлення відбувається актуалізація конкретного тексту.

Модель актуалізації тексту містить певну сукупність різноманітних аспектів мовної системи - фонетичних, граматичних, лексичних. Система просодичних засобів, які складають надсегментний рівень мовлення, поряд з іншими мовними засобами, формують структуру, стиль тексту, та відображають його комунікативні і прагматичні особливості

Визначено, що найефективнішим для вивчення просодичних засобів актуалізації ритмічної структури підручника та навчальних текстів є комунікативно-прагматичний підхід, завдяки якому текст розглядається як цілісна єдність мовних засобів, які забезпечують мету комунікації, обумовлених позамовними причинами. Останні трактуються як комунікативно-прагматичні чинники, які володіють певним значенням лише у складі тексту та втрачають їх в ізольованому вигляді.

Результати дослідження довели, що взаємозв'язок цих чинників у процесі актуалізації текстів здійснюється за визначеною схемою. У ній пропорції специфічних і неспецифічних для певного стилю одиниць у різновидах мовлення відмінні, що визначається їх позамовною основою, з якою мовні і мовленнєві засоби виступають в єдності. Підручник з англійської мови належить до навчального підстилю наукової прози, який існує як в писемній, так і усній (озвученій) формі, та, хоча і складається із кількох самостійних текстів, однак є цілісною одиницею. Отже, існує певна модель актуалізації цього тексту, якій властиві як атрибути наукового стилю, так і свої власні характерні мовні засоби.

Експериментально-фонетичне дослідження обґрунтувало теоретичне положення про те, що ритм, який виникає внаслідок закономірності періодичної повторюваності

співвіднесених мовленнєвих відрізків, виконує значну роль в організації тексту. Ритмічну структуру навчального тексту можна розглядати як стилістично марковану особливість його просодичної будови, але з тією відмінністю, що з погляду ритміки структурні особливості окремих одиниць виражаються різним сполученням просодичних параметрів, тобто відносним значенням висотних, силових і часових ознак мовлення.

Отже, усі ритмічні одиниці (ритмогрупа, синтагма, ритмофраза, надфразна єдність) виражаються взаємодією просодичних засобів мовлення, певна впорядкованість яких обумовлює характер ритму і членування мовленнєвого потоку, що закладені в змісті тексту. Фонетичними засобами маркування меж між ритмічними одиницями можуть виступати якісні зміни всіх просодичних параметрів в їхній структурі або виділеність за окремими одним чи двома просодичними параметрами: перепад тону, збільшення тривалості, гучності тощо.

Узагальнено, що характер просодичного виявлення ритму різних композиційних блоків тексту підручника є подібним, що робить ритм ієрархічною системою, яка організовує окремі елементи у зв'язну і цілісну комунікативну одиницю - текст.

До *перспективних напрямів* подальшої наукової розробки проблем просодичних засобів актуалізації ритмічної структури навчального тексту необхідно віднести вивчення питань когнітивного аспекту функціонування ритмічної структури та її значення для передачі й сприйняття смислу текстів як цілісних утворень; аналізу ролі просодії у забезпеченні ритмічності текстів іншої жанрової належності у межах наукового стилю та вираженні їхньої прагматичної спрямованості.

Теоретичні передумови, обґрунтовані в цьому дисертаційному дослідженні, та результати виконаного експериментально-фонетичного дослідження можуть бути використані для подальшої наукової розробки теоретичних проблем вивчення просодичних засобів актуалізації ритмічної структури навчального тексту та для поглиблення їхніх найбільш актуальних аспектів, а також у процесі навчання коректного просодичного оформлення текстів підручників.

Основні положення та результати дисертації висвітлено в таких фахових публікаціях і тезах доповідей автора:

1. Рибіна Н.В. Специфіка структурно-ритмічної організації прозових текстів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. - Серія 8: Мовознавство. - №1. - 1998. - С. 88-91.
2. Рибіна Н.В. Просодичні аспекти англійських навчально-наукових текстів з економіки // Іноземномовний текст за фахом: лінгводидактичні аспекти. - Львів: Вид-во "Світ". - 1998. - С. 161-166.
3. Рибіна Н.В. Одиниці ритму як складові просодичної структури навчальних текстів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. - Серія: Мовознавство. - №1 (2). - 1999. - С. 27-32.
4. Рибіна Н.В. Особливості когнітивного підходу до вивчення тексту і ритму // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. - Серія: Мовознавство. - №1. - 2000. - С. 64-68.
5. Рибіна Н.В. Роль просодико-ритмічних засобів у процесі сприйняття навчально-наукового тексту // Гуманітарний вісник Черкаського державного

технологічного університету. - Серія 8: Іноземна філологія. - № 1. - 2004. - С. 279-281.

6. Рибіна Н.В. Специфіка опрацювання англійського ритму в практиці викладання у вищій школі // Вдосконалення навчального процесу у вищій школі. Матеріали міжнародної науково-методичної конференції 26-27 квітня 1999 року. - Тернопіль: ТАНГ ІМБМ. - 1999. - С. 140-145.

7. Каїалія Куїпа. Тье Сьагаґегізіс РеаШгез ог §(гез5-іігпесі Ябуїът апсі ібе Рогеішп Беагпег // Тези міжнародної науково-практичної конференції "Іноземні мови сьогодні і завтра". - Тернопіль, 1999. - С. 58-60.

8. Рибіна Н.В. Фоностилістичні засоби ритмізації англійських навчально-наукових текстів // Лінгво-дидактичний плюралізм навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах. Матеріали другої західно- регіональної наукової конференції викладачів вищих навчальних закладів. - Тернопіль: ТАНГ ІЕУ- 1999. - С. 31-34.

9. Рибіна Н.В. Специфіка вивчення ритму в когнітивній лінгвістиці // Іноземна філологія на межі тисячоліть. Тези доповідей міжнародної наукової конференції, присвяченої 70-річчю факультету іноземних мов ХНУ. - Харків: Константа. - 2000. - С. 256-258.

АНОТАЦІЯ

Рибіна Н.В. Просодичні засоби актуалізації ритмічної структури навчального тексту (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі підручників з англійської мови). - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.02 - германські мови. - Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2005.

Дисертація присвячена дослідженню особливостей функціонування просодичних засобів в актуалізації ритмічної структури навчального тексту. У роботі теоретично обґрунтовано модель актуалізації тексту, яка розглядається як результат мисленнєвої діяльності людини. Виявлено, що актуалізація тексту відбувається унаслідок вибору відповідної моделі та її звукового оформлення. Модель актуалізації містить певну сукупність мовних засобів, які зумовлені позамовними причинами.

За результатами виконаного аналізу існуючих наукових концепцій здійснено класифікацію текстів підручника з іноземної мови в залежності від їхньої комунікативно-прагматичної спрямованості.

Встановлено номенклатуру просодичних засобів та основні закономірності й специфіку їхньої взаємодії з мовними засобами інших рівнів у забезпеченні цілісності навчального тексту.

На основі результатів експериментально-фонетичного дослідження визначені основні і периферійні компоненти просодії, які зумовлюють специфіку інтонування структурних елементів текстів англійських підручників.

Ключові слова: модель актуалізації тексту, навчальний текст, сегментація тексту, мовні та позамовні засоби, просодичні засоби, ритм, ритмічна структура.

KE81ME

Кубина І.У. Просодичні Средства в Актуалізації of the Rhythmic Structure of Educational Texts (An Experimental Phonological Study of the Rhythmic Structure of Educational Texts). - Мазепська І.

Тезисы по актуализации текста, специальности 10.02.04 - Германские языки. - Буя Иван Франк Иллиной Штат, Буя, 2005.

Тезисы по актуализации текста, специальности 10.02.04 - Германские языки. - Буя Иван Франк Иллиной Штат, Буя, 2005.

Тезисы по актуализации текста, специальности 10.02.04 - Германские языки. - Буя Иван Франк Иллиной Штат, Буя, 2005.

Тезисы по актуализации текста, специальности 10.02.04 - Германские языки. - Буя Иван Франк Иллиной Штат, Буя, 2005.

Тезисы по актуализации текста, специальности 10.02.04 - Германские языки. - Буя Иван Франк Иллиной Штат, Буя, 2005.

АННОТАЦИЯ

Рыбина Н.В. Просодические средства актуализации ритмической структуры учебного текста (экспериментально-фонетическое исследование на материале учебников по английскому языку). — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 - германские языки. - Львовский национальный университет имени Ивана Франка, Львов, 2005.

Диссертация посвящена исследованию особенностей функционирования просодических средств в актуализации ритмической структуры учебного текста. В ней теоретически обоснована модель актуализации текста, которая рассматривается как результат мыслительной деятельности человека. Выявлено, что актуализация текста осуществляется в результате выбора соответствующей модели и ее звукового оформления. Модель актуализации включает совокупность языковых средств, которые обусловлены внеязыковыми причинами. Такое понимание специфики взаимодействия языковых средств в процессе актуализации текста требует от нас рассматривать текст как единство языковых и внеязыковых средств и признавать зависимость языковых от внеязыковых.

В работе обоснована точка зрения о том, что учебник есть видом текста, которому присущи все текстовые признаки. В результате проведенного анализа существующих научных концепций осуществлена классификация текстов учебников по иностранному языку в зависимости от их коммуникативно- прагматической направленности, а также углубленный анализ их функциональных признаков. Тексты учебника были разделены на основные, дополнительные и объяснительные. Среди основных текстов с учебной информативной нагрузки были выделены теоретико-познавательные, инструментально-практические и мотивационные тексты; с учетом дидактической цели - тексты предъявления языковой нормы и тексты предъявления новой информации, упражнения, ситуативные диалоги; с учетом структурной организации - полнокомпонентные, неполнокомпонентные и однокомпонентные.

Наиболее перспективными для экспериментально-фонетического исследования были определены основные тексты предъявления новой информации учебника, среди которых выбраны полнокомпонентные, как наиболее четко организованные в дидактическом плане.

В диссертационном исследовании установлено номенклатуру просодических средств, используемых при актуализации ритмической структуры учебного текста. Все традиционно принятые ритмические единицы выражаются с помощью взаимодействия просодических средств речи, четкий порядок которых обуславливает характер ритма и членение речевого потока, заложенное в смысле высказывания говорящего и определенное восприятием слушающего.

На основе выполненного экспериментально-фонетического исследования определены компоненты просодии, которые обуславливают специфику интонирования структурных элементов текстов английских учебников вообще и его ритмической структуры в частности. Результаты осуществленной лингвистической интерпретации дали возможность установить, что существуют определенные инвариантные просодические характеристики, которые формируют просодическую соотнесенность и идентичность единиц ритма, а также способы их структурной организации. Наиболее значимыми среди них, по данным аудитивного и инструментального анализов, есть соотношение фонационной длительности ритмических единиц и пауз, равномерное выделение слогов в ритмических группах, высота и ширина тонального диапазона, стабильность среднего темпа озвучивания учебного текста. Идентичность этих параметров, которая была установлена на основе их частотности в оформлений единиц, считается показателем цельнооформленности каждой из ритмических единиц в иерархии текста, а их периодическая повторяемость дает право на установку ритмической группы, синтагмы, фразы, надфразового единства в ранг основных единиц текста.

Ключевые слова: модель актуализации текста, учебный текст, сегментация текста, языковые и внеязыковые средства, просодические средства, ритм, ритмическая структура.